

Egy attributált megnyitó

Több mint négy éve olyasmit írtam, hogy Féner akkori, ugyanitt kiállított munkái kapcsán az iskolai feladat jutott eszembe: „mondd el saját szavaiddal, mit látsz a képen.” S hogy ezt mennyire nem lehet, egy fénykép zanzája még reménytelenebb, parodisztikusabb dolog, mint egy versé, vagy regényé. Mégis jó kiindulópont, *Jelképek erdején át*. Az ember áll, körülír, körül-tűnődik, például azon, hogy a rituális konstruktivizmus jeltárgyai mitől érzik olyan természetesen magukat Féner portréi közelében. Illetve rajtuk, bennük. Általuk felruházva, jelentés-telítve és viszont.

Erről, amit ma itt látnak, nem beszélhettem, ez nem volt. Azaz dehogynem, minden megvan, csak épp még nem találkozott --varrógép és esernyő— Féner zakatoló boncasztalán.

Akkori képeim, őt idézve, „elhatározottan nincs ember. A távollevő hitelesíti jelenlétét.” Féner erős jelenlétét is, tettem én hozzá. És úgy is jelen van, mármint az ember, hogy e csendéletek jelképként használt és jelképpé sűrűsödő elemeiben van ott, a tojásban, feltámadó Jézusként, ecce homo, a rugó szorította haltestben. Az imasál szigorúságában és bolyhosságában, a bennfoglalt időben van ott az ember, aki hajdan imádkozott alatta, és ott van a pászkában, aminek szintén erős az emlékelőhívó képessége, több proustnyi, hogy mértékegységet is mondjak.

Mint a *kenyérgőz* szóé, amit egy évvel később, '18 nyárvégén a *Jákob lajtorjája* című kiállításon kaptam Fénertől. Abban az attributációban sem volt ember, legalábbis ábrázat, illetve fizimiska formájában nem, a képek a rituális konstruktivizmus jegyében továbbgondolták a tavalyiakat, előtérbe került a betű, mint olyan, az írás betűje, s nem akármilyen írásé. Mi történik, ha jellé lesz a név, mi történik egy súlyos, ismerősen ismeretlen, gyönyörű jelsorral, ha attributálódik némely tárgyakkal, konvektor-rács, üveghenger, üveggömb.

S most, mindezek hát- vagy előtérében, *erőterében* -- noha el se tűnt, megint itt az ember, Huszonnyolc attributált hajdani portré. Ahogy ő fogalmaz, rokonok, barátok üzletfelek újratöltve. Illetve újjá. Ez azért nem mindegy. A hajdan az onnan hatvan, innen tíz év, nagyjából.

Attributálni az én esetemben annyi, hogy veszek egy régi megnyitót, vagy többet, s ezt próbálom új kontextusba, új tárgyak, új mondatok elé-, közéhelyezni. Bár az nagy különbség, hogy e rövid szöveg egy alkalmi műforma darabja, amiket viszont a falakon látnak, eléggé véglegesek. Az attributáció újfent sikerült, anélkül, hogy megszűntette volna, illetve megszűntetné akár Féner többször használt toposzait, akár az eredeti portrékat. A lépés ugyanaz, a folyó ugyanaz és mégse kétszer.

Tegnapra virradóra Féner fotóival álmodtam, jellemzően arcokkal, nem mintha arcban lenne a legerősebb, inkább abban, amihez fog, és állandóan fog, mert állandóan dolgozik, most éppen a rozsdához nyúl a gázóraszekrényen, de ez szinte nem tartozik – dehogynem— a kiállításhoz.

Ahogy hozzátartozik az írott szöveg, mint elegánsan külön tartott attribútum, lásd a másik terem megszakadó és áradó, fénerikus jegyzeteit az arcok tulajdonosairól, a viszony egy szeletéről, ami fűzi hozzájuk a szerzőt, ezeket kéretik elolvasni, érdemes.

Két szavam már biztos van, amire ezt a megnyitót fölaggathatom, egyik a furcsa, erős hangzású attributáció, jelhozzáadás, jelszórás, kiegészítés, eltérítés

különféle képes és képtelen tárgyak révén és által, az autórugótól a berlini lómészárszék domborművéig.

Arctibutált képek, mondhatnám, és mondom is, hisz az arc volna a másik szó, de közbevetőleg ide kell vennem a *deja vu*-t, mely mint egy emlékezeti herceg, egy Szomory-Proust-Krúdy vonul át a magyarrá lett szavak színpadán. Nincs arc, amit *mintha* ne látott volna már az ember, s nincs arc, amit *pont így* látott, szikla és futóhomok, persze nem mindegy, milyen arányban.

Itt, bár lenne okom, nem ágaznék el az arcfelismerési, arc- és név-összekapcsolási zavarok irányába.

Az nem emlékkáprázat, hogy nyolc éve, mikor először nyitottam meg Fénerkiállítást, e portrék jó részéről már beszéltem az Artphotó Galériában, vagy arcfotó, hogy képben maradjak. Például arról, hogy ki is az arctulajdonos. Hogy egy képmás sosem csak a megfényírt személy, hanem a fotós erős tudomása, nézete az arcról, amiről az ember nem tehet, és az arcról, amiért ki-ki felelős, ami nem születik, hanem lesz, minden nap és évszak attribútum, az emberi arc olyan alakulat, mely és ami csak az utolsó maszk alatt szűnik meg változni, illetve még akkor sem, gondolom most másképp.

A saját születésnap kiállításán, mikor mások portréit állította ki, ott álltam Tamás mellett és Jerger Kriszta mellett a Bartók Béla úton, és azt a képtelen feladatot próbáltam megoldani, hogy miként beszéljek a képekről, miközben ott lógtam a falon, nagyra tartott kortársaim között.

Ott lógok most is, nagy tisztesség, nem is próbálom megoldani. Hanem elmesélem, ami azóta is minden valamirevaló portré láttán eszembe jut, s amit Féner tizenek éve mondott, hogy ő adósa mindazon arctulajdonosoknak, akiket lefényképezett. Én ezt akkor is most is fordítva gondolom, s ha így volt volna is, a portré elkészültekor, azóta meg pláne, minden adósság kiegyenlített. Legalábbis félig, mivel adóssai vagyunk, vagyok Fénernek, és nagyon jó, hogy ez így face to face elmondható neki. De hogy ne ilyen fönt fejezzem be, sőt, ne én fejezzem be, záró attribútumként olvassák el a Kassák-affér szép, groteszk történetét.

Parti Nagy Lajos